السَّفَر

حاڵەتەکانی سەفەرکردن (کۆچکردن) بۆ وڵاتان

نووسەر:

مامۆستا ئوسامە تەوحیدی

السَّفَر

حاڵەتەکانی سەفەرکردن (کۆچکردن) بۆ وڵاتان

لەنووسینی مامۆستا:

أسامة التوحيدي الشهرزوري

بەرواری ئامادەکردن:

٩ شوال، ١٤٤٧ هـ

الدولة الإسلامية

خلافة على منهاج النبوة

بسم الله الرحمن الرحيم

حاڵـەتەکـانی سـەفەرکـردن(کۆچکـردن) بۆ وڵاتـان

① سەفەرکـردن بۆ وڵاتـی ئیسـلام واجبە

قال تعالى: ﴿ وَمَن يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الأَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً ﴾ [النساء: 100].

ئیمام ـی الطبري لەتەفسیری ئایەتەکـەدا ئەفەرمویّت (هەرکـەسێ دەرچێت لەوڵاتـی کـوفر وکافران هەڵ بێت لەپێناو دینەکەی لەدەست کـافران کۆچ بکات بـۆ خاکی ئیسـلام وموسـڵمانان ئەوا پەناگـە وفراوانی وخۆشگوزەرانـی بـۆهەیە)

وە لەفەرموودەی تەوبەکـردنی ئەوکەسەش هاتوە کەوا سەد کەسـی کوشت ودوواتر تەوبەی کـرد پێیان وت : (انْطَلِقْ إِلَى أَرْضِ كَذَا وَكَذَا، فَإِنَّ بِهَا أُنَاسًا يَعْبُدُونَ اللهَ فَاعْبُدِ اللهَ مَعَهُمْ، وَلَا تَرْجِعْ إِلَى أَرْضِكَ، فَإِنَّهَا أَرْضُ سَوْءٍ) متفق عليه

کۆچ بـکە بۆ فلانە خاکـ وجێگا چونکە لەوێدا خەڵکانێکی لێیە الله ئەپەرستن تۆش لەگەڵیـان الله بپەرستە وە مەگەڕێوە بۆخاکـەکەی خۆت چونکە خاکـی خراپە کـاریە.

کەواتــا ئەصل وایە موسڵمان بۆپاراستنی دینەکـەی بگەڕێ بۆخاکی ئیسـلام بۆئەوەی دین وئیمان ـی پارێزراوبـێت چونکــە مانەوە لەوڵاتی کــوفر یان سەفــەرکردن بـۆ وڵاتی کــوفر چەندین فیتنەی لیَ ئەبێتەوە :

① توش بون بە فیتنــە لەدیندا بەهۆی خراپی ئەو کۆمەڵگایــە ودارِمانی بەها ئەخلاقیەکان لەوکــۆمەڵگـایە

② زیان ـی هەیە بۆ داهاتووی منداڵەکـان چونکە ئەو منداڵانە لەڕەوشێـکا گەورەئەبن لەناو جێگـایەکدا پەروەردە ئەبن کەچوار دەوریان گرنگـی بەدین نایـات وە قوتابخانــەکـان پڕن لەکوفر وبەدڕەوشـتـی وفەسـادی ومێشـکی منداڵان پڕئەکەن لەکـوفر وجۆرەکــانی

③ بوونی یاسـایانێک لەبارەی خێزانەوە کـەوا لەباوک یان وەلی ئەمری خێزان ئەکات دەسەڵاتی نەمێنێت بەرامــبەر ژن ومناڵەکـانی

④ بێ توانـابـوون لەهەستان بەجێ بەجێـکردنی هەندێ لەیاسا ودروشمەکـانی ئیسلام لەو وڵاتـانە

⑤ مەتـرسی توش بوون بەکوفر وکاریـگەربـوون بەکافران ومەدح کردنی کافران و

یاسا وڕەوشتی کـافران یان یارمەتی ـدانیان بەسەر موسڵمانان یان نەمانی ڕقی دڵ بەرامبەر بەکـافران بەهۆی زۆر تێکەڵاوبوون لەگەڵیان

پـاشان یەینە سەرباسی حوکم وحاڵـەتەکـانی سەفەرکـردن بـۆ وڵاتی کـوفر :

① دروست نیـە بۆهیچ موسڵمانێ کۆچ بـکات بۆ وڵاتی کوفر یان تێدا بمێنێتەوە گەر ترسـی ئەوەی هەبێت لەو وڵاتانە توشـی فیتنە ئەبێت جافیتنەی شەهوات بێت یان فیتنە بێ لەعەقیدە یـان ترسی ئەوەی هەبێت نەتوانێ هەندێ یاسای ئیسلام لەوێ جێ بەجێ بـکات چونکـە الله تعالی هەڕەشەی کردوە لەوکەسانەی کەبەلاوازی لەژێر دەستی کـافران ئەمێننەوە ناتوانن دینەکەیان بەجوانی بپارێزن ئەی چجای خۆت بەدەستی خۆت کۆچ بـکەی بۆ وڵاتی دینەکەی خۆت توشی فیتنە بکەیت الله تعالی فەرموویـەتی : ﴿ إنّ الذين توفّاهمُ الملائكةُ ظالمي أنفسِهمْ قالوا فيمَ كُنتم قالوا كنّا مستضعفينَ في الأرضِ قالوا ألم تكنْ أرضُ اللهِ واسِعةً فتُهاجروا فيها فأولئك مَأواهُم جَهنَّمُ وساءتْ مَصيراً ﴾ [النساء: 98].

ئیمام ـی ابنُ كثيرٍ لە تەفسیری ئایـەتەکەدا ئەفەرموێت : "هذه الآيةُ الكريمةُ عامّةٌ في كلِّ مَن أقام بين ظهراني المشركين، وهو قادرٌ على الهجرةِ، وليس متمكّنًا مِن إقامةِ الدّين، فهو ظالمٌ لنفسِه، مرتكبٌ حرامًا بالإجماع،

ئەم ئایـەتە حوکمێکی گشتگیرە لەسەر هەرکەسێ لەناو موشریکان بـژێت ولەتوانایدا بێت هیجرەت بـکات وەلەناو موشـریکان نەتوانێ دینەکەی خۆی بەجوانی پەیڕەو بکات ئەوا بەمانەوەی لەو وڵاتە کەوتۆتە ناوحـەرامەوە بەئیجماع.

ئیمام ـی النّووي لە روضة الطالبين ئەفەرموێت : المسلمُ إنْ كان ضعيفًا في دار الكفر لا يقدِرُ على إظهار الدّين، حرُمَ عليه الإقامةُ هناك، وتجب عليه الهجرةُ إلى دار الإسلام". وقد بايع النبي -صلى الله عليه وسلم- عددًا مِن الصحابة على الإسلام، واشترط عليهم عدمَ الإقامة بين المشركين، ففي حديث بَهْزَ بن حَكيم، عن أبيه، عن جَدّه : أن الرسول -صلى الله عليه وسلم- قال له: (لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ مُشْرِكٍ بَعْدَمَا أَسْلَمَ عَمَلًا، أَوْ يُفَارِقَ الْمُشْرِكِينَ إِلَى الْمُسْلِمِينَ) رواه النسائي، وابن ماجه.

موسڵمان گەلەوڵاتـی کوفر لاوازبێت نەتوانێ دینەکـەی خۆی دەرخات ئەوا لەسەری حەرامە لەو وڵاتە بمێنێتەوە ووواجبە هیجرەت بـکات وە پێغەمبەر ﷺ بەیعەتی لەچەند صەحابـەیەک وەرگرت وکـردی بەمەرج لەسەریان کەلەنێوان موشـریکان ـدا نەژێن وەک لەفـەرموودە دا هاتوە (پێغەمبەر ﷺ) فەرموویـەتی (الله تعالـی بەندایـەتی هیچ کەسێ وەرناگرێت کەبۆتە موسـڵمان تالەموشـریکان جیائەبێتەوە وئەچێتە ڕیزی موسڵمانانەوە)

ئیمام ـی ابنُ حجر له "فتح الباري" لەبارەی ئەم فەرموودەیـەوە ئەفەرموێت : "وهذا محمولٌ على مَن لم يأمن على دينه".

ئەم فەرموودە ئەوکەسـانە ئەگرێتەوە کەلەناو کافران ئەژێن و دینەکەیان لەئەماندا نیـە لەوشوێن وجـێگایە (ناتوانن دینەکەی خۆیان دەربخەن)

دەرخستنی دیـن لەوڵاتی کوفر ئەوەنیـە نوێژ و ڕۆژوو بـگریت وریشت هەبێت وقسە بەهەندێ لەطاغوتەکـان بڵێی بەڵـکو بریتیە لەوەی بەڕائەت لەکوفر وشـیرکی ئەوخەڵکـە کافرە بکەی کەلەگەڵت ئەژێن و تەکـفیریان بکەیت

جاهەرکـاتێ :

① دینەکەت بەم شێوە دەرنەخست

② تواناشت بووهیجرەت بکەیت وهیجرەتت نەکـرد

ئەوا بەئیجماع لەحەرام ـدایت

بەڵام ئـەگەر :

① توانای هیجرەتت نەبـوو

② وە نەشتوانی دینەکەت بەوشێوە دەربخەیت چونکـە گەربەوشێوە دینەکەت دەربخەیت ئەتکوژن وئەتگرن وتوانای هیجرەتیشت نیـە

ئەوا لەو حاڵەتەدا عوزرت بۆهەیە کەدینەکەت دەرنەخەیت تائەوکاتەی دەرگای هیجرەتت بۆئەکرێتەوە جایان هیجرەت بۆ وڵاتی ئیسلام یان بۆ وڵاتێکی تر کەتێیدا بتوانی دینەکەت دەربخەیت وئازادانە پەیڕەوی بکەیت

② جائیزە کۆچ بکەیت بۆ وڵاتێکی کوفر کەتێیدا دینەکەت سەلامەت ئەبێت و ئەتوانیت دینەکەت دەربخەیت وبانگەوازی بۆبکەیت وەکچۆن هاوەڵان هیجرەتیان کرد بۆحەبەشە چونکە پاشایەکی دادپەروەری لێ بوو ستەم لەژێر دەسەڵاتەکەیدا نەئەکرا

ئیمام ـی ابنُ حزمٍ لە "المحلی" ئەفەرموێت : وأمّا مَن فرّ إلی أرض الحربِ؛ لظلمٍ خافه، ولم يحارب المسلمينَ، ولا أعانهم عليهم، ولم يجدْ في المسلمين مَن يُجيره، فهذا لا شيءَ عليه؛ لأنه مضطرٌ مُكرَهٌ".

کەسێ کۆچ کات بەرەو خاکی کافران لەبەرترسێک وە دژایەتی موسڵمانان نەکات ویارمەتی کافران نەیا بەسەر موسڵمانان وە کەسی دەست نەکەوێ لەموسڵمانان کەپەنای بات ئەوا ئەم کەسە هیچی لەسەر نیە چونکە ناچارە وموکرەهە.

بەدوومەرج فەرمووی بۆی دروستە :

① هیچ پەناگەیەکی ئیسلامی دەست نەکەوێت

② لەو وڵاتەی کەبۆی ڕۆشتوە نەبێتە یارمەتیدەر بۆکافران .

بۆنمونە کەسێک لەسەر دین فەرمان ـی گرتنی بۆدەرئەچێ یان لەوەدایە بیگرن وزیندانی بکەن یان بیکوژن ئەمە ئیکراهە کەبمێنێتەوە لەخاکی کافران هیچی لەسەرنیە چونکە موکرەهە

③ کۆچکردن بۆ وڵاتی کوفر بەمەبەستی گەشت وگوزار

دروست نیە چونکە دینەکەی خۆی بەرەو فیتنە بردووە وە ئەو بەربڵاوی فسق وفجور وکوفرەی لەوڵاتی کافران ـدا هەیە زۆر زۆر زیاترە لەچاو وڵاتانی موسڵمان نشین قال الله تعالى : ﴿ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا ﴾ خۆشتان بە دەستی خۆتان بەرەو لەناوچون مەبەن وچاکەکاربن .

پرسیارکرا لەکورەکانی شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب لەبارەی سەفەرکردن بۆ وڵاتی کوفر لەوەڵامدا فەرموویان : " أنه يحرم السفر إلى بلاد المشركين إلاّ إذا كان المسلم قويا له منعة يقدر على إظهار دينه و إظهار الدين تكفيرهم و عيب دينهم و الطعن عليهم و البراءة منهم و التحفظ من مودتهم و الركون إليهم و اعتزالهم و ليس فعل الصلوات فقط إظهار الدين

قەدەغەیە سەفەربکات بۆوڵاتی موشریکان تەنها کاتێ موسڵمانێکی بەهێزبێت بتوانێ دینەکەی ئاشکرابکات وە دینەکەی کافران سەرزەنشت بکات وتەکفیریان بکات وتالەئاینەکەیان بات وخۆی بەری بکات لێیان وخۆی بپارێزێت لەدۆستایەتیان و مەیل بوون بۆیان و خۆی جیاکاتەوە لێیان دەرخستنی دین هەموو ئەوانەیە نەک تەنها نوێژکردن

و قول القائل : إنّا نعتزلهم في الصلاة و لا نأكل ذبيحتهم حسن لكن لا يكفي في إظهار الدين وحده بل لابد ممّا ذكر

ئەوکەسەی ئەڵێت ئێمە لەنوێژکردن جیائەبینەوە لێیان وسەربڕاوی دەستیان ناخۆین ئەمە بەس نیە بۆ دەرخستنی دین . (الدررالسنيه8 / ص 412)

④ کۆچکردن بۆ بازرگانیکردن دروستە بەم چەند مەرجە :

— کەسی بازرگان شارەزابێ بەدینەکەی خۆی وبتوانێ پارێزگاری لێ بکات.

— لەسەر نەفسی خۆی ئەمین بێت لەفیتنەی شوبهە وشەهوات.

— بتوانێ دینەکەی خۆی پەیڕەو بکات هیچ ترس وڕێگریەک نەبێت لەبەرامبەر پەیڕەوکردنی دینەکەی.

— پابەند بێت بەعەقیدەی ولاء وبەراء و دوورکەوێتەوە لەموالات بۆ دووژمنانی الله تعالی ودڵ پڕبێت لەڕق بەرامبەریان ودژی کافران وکوفرەکانیان بێت.

بەومەرجانە دروستە بازرگانیەکەی بکات وبگەڕێتەوە الكاساني رحمه الله ئەفەرموێت : "لا بأس بحمل الثياب والمتاع والطعام، ونحو ذلك إلى دار الحرب

هیچ ـی تێدانیە پۆشاک وخواردن وهاوشێوەکانیان ببات بۆوڵاتی جەنگ(کوفر) بۆفرۆشتن چونکە ناچێتە ناوهاوکاری کردنیانەوە ویارمەتیدانیان بۆجەنگ. (بدائع الصنائع 7/102)

ئیمام ـی النووی لەشەرح ـی صحیح ـی مسلم (11/41) ئەفەرموێت : وقد أجمع المسلمون على جواز معاملة أهل الذِّمَّة ، وغيرهم من الكفَّار .. لكن لا يجوز للمسلم أن يبيع أهل الحرب سلاحاً وآلة حرب ، ولا ما يستعينون به في إقامة دينهم . . .

موسڵمانان کۆڕان لەسەر جائیزبونی مامەڵەکردن لەگەڵ کافران ـی ئەهلی ذمە و جگەلەوانیش لەکافران ـی تر... بەڵام دروست نیە موسڵمان چەک وئامێرەکان ـی جەنگیان پێ بفرۆشێت یان هەرشتێک کەئەوان بتوانن دینەکەی خۆیان ـی پێ پەیڕەوبکەن .

⑤ سەفەرکردن بۆ وڵاتـی کوفر بۆبانگەواز ئەمە فەرزی کیفایـەتە واتا گەر هەنێ موسڵمانی شارەزا بەدین پێی هەستان لەسەر موسڵمانانی تر لائەچێت

بەومەرجەی ئەو موسڵمانە بانگخوازانە ئەمین بن لەدینەکەیان وپابەند بـن بەدەرخستنی دینەکەیان

⑥ ناسنامە وەرگرتن یان ئیقامە وەرگرتن لەوڵاتی کـافران لەپۆسـتێکی سەربەخۆدا باسمان کردووە کەلەنێوان کوفر وحەرام ـدایە :

— گەر بەمەرج ـی کوفری ئیقامەت بەنێ ئەوا کوفرە

— وەگەر مەرج ـی کوفری تێدانەبێت ئەوا حەرامە

الحمد لله رب العالمين

اللهم صل وسلم على نبينا محمد